

szinte mindig elhallgatták, hogy bizonyos területekről, így a közhivatalokból és a hadseregből a zsidók szinte teljesen ki vannak tiltva, és hogy a zsidók igen nagy része éppoly nyomorúságosan él, mint a kizsákmányolt keresztény munkások és parasztok. Az egész zsidóságot hajlamosak voltak egy kalap alá venni a ritka, valóban dúsgazdag – és nemritkán hivalkodó – felső középosztálybeli zsidókkal.

Az Imrédy és Rátz által kidolgozott forgatókönyvnek megfelelően Darányi átalakította kormányát, és néhány Bethlen-hű miniszterét németbarát személyekkel váltotta föl.⁷ Közvetlenül ezután két jelentősebb törvényjavaslatot nyújtott be, ezeknek szövegét titokban Imrédy készítette a tisztí csoportok fontosabb javaslatainak figyelembevételével. Az újralfegyverkezés és a gazdaságfejlesztés ötéves tervét tartalmazták, valamint korlátozásokat a zsidókkal szemben az ország gazdasági és kulturális életének bizonyos területein.

Az első zsidótörvény

A hazai és a nemzetközi légkör nagyon kedvezően alakult tehát antiszemita intézkedés meghozatala szempontjából, s Darányi nem is vesztegette az időt. Előterjesztette a kormány 616. sz. törvényjavaslatát, melynek célját úgy határozták meg, hogy hathatósabb védelmet kapjon az ország „társadalmi és gazdasági egyensúlya”⁸. Az első átfogó zsidótörvény-tervezet kormányzati részről történő indokolását éppúgy gróf Teleki Pál készítette el, akárcsak a második zsidótörvényét (lásd az 5. fejezetet). Ő a jobboldali konzervatív-arisztokrata uralkodó körökhöz tartozott, és azt hangsúlyozta ki, hogy a zsidóság túltengése veszedelmes és káros, és ettől meg kell védelmezni a nemzetet. Aláhúzta, hogy a zsidóság korlátozása nemzeti kötelesség.⁹

A sok éven át folytatott antiszemita kútmérgezés és a szélsőjobboldal ismétlődő zavargásai és hangoskodásai megfertőzték a közvéleményt, de a zsidóságot és az irántuk baráti érzelmekkel viseltető liberálisokat lelkük mélyéig megrendítette, hogy a „liberális-konzervatív” kormányzat ilyen módon szentesítette az antiszemitizmust.

A zsidó közösségek vezetői a sérelmezett törvényjavaslat miatt a kormányhoz, a felelős országos pártok képviselőihez és szervezeteihez fordultak, szóvá tették kifogásaikat, és kérték, hogy állják útját a tervezett törvény elfogadásának. Megdöbbenésüknek és szomorúságuknak adtak kifejezést a kormány tervezett lépésével kapcsolatban, és hivatkoztak arra, hogy a zsidóság békében és háborúban egyaránt minő nagy szolgálatokat tett az országnak. Voltak társaik is ebben a küzdelemben. A magyarországi író-, újságíró-, muzsikustársadalom és a tudományos élet jó néhány ki-